

Залібовська – Ільніцька Зоя Володимирівна
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ЕТАПІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Загальновідомо, що найпершим і найважливішим завданням вищої школи є професійна підготовка майбутнього фахівця.

Професійна майстерність спеціаліста спирається, з одного боку, на глибокі професійні знання та різнобічні професійні уміння, а також на уміння спілкуватись індивідуально або в колективі з представниками-виконавцями різних соціальних ролей (статусних, позиційних, ситуативних), а з другого – на педагогічну творчість.

Педагогічна творчість – особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для вдосконалення всього педагогічного процесу[2].

Професор С. О. Сисоєва зазначає, що педагогічна творчість вчителя – це особистісно орієнтована розвиткова взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу (вчителя й учня), зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними, спрямована на формування творчої особистості учня і підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя [6].

У психолого-педагогічній літературі не існує єдиного підходу щодо виділення етапів творчої діяльності вчителя. Так, у процесі здійснення конкретизації структури творчого навчально-виховного процесу В.А. Кан-Калик та М.Д. Нікандров вводять таку послідовність етапів творчості педагога: виникнення педагогічного задуму, спрямованого на розв'язання психолого-педагогічної задачі; розробка задуму; втілення педагогічного задуму в діяльність, в процес спілкування з людьми; аналіз і оцінка результатів творчості [3].

М.М. Поташник визначає три етапи творчої діяльності вчителя щодо його підготовки до уроку чи позаурочного заходу: знаходження оптимального варіанту уроку чи позанавчального заходу за допомогою даних методичних рекомендацій, або тих, які вчитель уже одержував. При цьому вчитель здійснює операцію вибору, яка є творчою; конструювання оптимального варіанту уроку чи позаурочного заходу на рівні раціоналізації існуючих варіантів; конструювання оптимального варіанту уроку, заснованого на принципово новому, новаторському вирішенні навчально-виховних завдань [5].

С.О.Сисоєва виділяє такі етапи педагогічної творчості: педагогічний задум; актуалізація і відбір професійних знань, умінь, здобутків власного педагогічного досвіду щодо реалізації задуму; інформаційний пошук; проектування навчально-виховної взаємодії з учнями; визрівання остаточного розв'язку; реалізація педагогічного задуму; аналіз і внесення коректив у подальші впровадження педагогічного задуму [6].

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури було виявлено, що під час виділенні рівнів педагогічної творчості дослідницькі підходи можна поділити на дві групи: перша визначає рівні творчої професійної діяльності досвідчених педагогів (Ю.К. Бабанський, В.І. Загвязинський), а друга – рівні прояву педагогічної творчості всіх вчителів, які прагнуть до творчості (В.А. Кан-Калик, Н.В. Кузьміна, С.О. Сисоєва, І.П. Радченко) [4].

Ю.К. Бабанський виділяє три рівні прояву педагогічної творчості вчителя: професійна майстерність; новаторський і дослідницький рівні. Автор зазначає, що у творчо працюючих вчителів всі три рівні взаємопов'язані і фактично поєднані, але домінування того чи іншого аспекту зумовлює рівень прояву педагогічної творчості. Так, учитель-майстер характеризується вільним володінням професійної технології, творчим підходом до справи і досягає високих результатів у навчанні та вихованні. Вчитель-новатор має якості майстра, але, крім того, вносить у роботу нові форми, методи і засоби, що підвищують ефективність навчально-виховного процесу. Такому вчителю властиві оригінальність стилю діяльності, раціоналізаторство, прогресивні новації. Вчителів – дослідників характеризують не лише майстерність і новаторський підхід до справи, але й цілеспрямована науково-дослідницька діяльність, створення нових систем побудови навчально-виховного процесу [1].

В.І. Загвязинським створена трирівнева характеристика творчої особистості вчителя. Її вищий рівень – це педагогічні відкриття (наприклад, творчий досвід А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського); середній – педагогічні винаходи, які робляться педагогами-новаторами (С.Н.Лисенкова, І.П.Волков, В.Ф. Шаталов та інші); низький рівень – це педагогічні вдосконалення, які здійснюють педагоги-практики у масовому досвіді [2].

С.О. Сисоева вводить чотири рівні творчої педагогічної діяльності вчителя: 1) репродуктивний рівень характеризується тим, що вчитель, працюючи на основі вироблених до нього методик, рекомендацій, досвіду вибирає ті, які найбільше відповідають конкретним умовам його праці та індивідуально – психологічним особливостям учнів; 2) раціоналізаторський рівень характеризується тим, що вчитель на основі аналізу свого досвіду, конкретних умов своєї педагогічної діяльності вносить корективи у свою роботу, вдосконалює, модернізує деякі елементи існуючих рекомендацій, методик, досвіду відповідно до нових завдань, які виникають у конкретних умовах; 3) конструкторський рівень характеризує діяльність вчителя тоді, коли на основі власного досвіду, самоаналізу власної діяльності й знань психолого-педагогічних особливостей кожного учня та учнівського колективу в цілому, вчитель, використовуючи існуючі методики, рекомендації, передовий досвід, конструює власні варіанти вирішення педагогічних проблем, прагнучи до найбільш оптимального їх розв'язання; 4) новаторський рівень характеризується тим, що вчитель підходить до вирішення педагогічних проблем на принципово нових засадах, які відрізняються новизною, оригінальністю та високою результативністю [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з даної проблеми довів, що існують різні класифікації рівнів прояву творчої професійної діяльності та готовності вчителя до педагогічної творчості. Отже, цей аналіз дає можливість викладачам ВНЗ закладу здійснити різноманітні підходи для діагностики етапів та рівнів творчої педагогічної діяльності майбутніх учителів. Адже відомо, якщо творчій особистості вчителя, розвитку його творчих здібностей приділяється належна увага в навчальному закладі, створюються відповідні умови для саморозвитку в творчому плані, для вияву своїх творчих здібностей, підтримуються творчі спроби вчителя, то такий підхід відкриває можливість перед вчителем проявити себе в повній мірі.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды. / Ю.К. Бабанский – М. : Педагогика, 1989. – С. 367-378.
2. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. / В.И. Загвязинский – М. : Педагогика, 1987. – 159 с.
3. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество. / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандоров – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
4. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З.Кіктенко, О.М. Лабарська та ін.; за ред. О.М. Пехоти – К. : Видавництво А.С.К. 2003.–255 с.
5. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. – К. : Рад.шк., 1988. – 187 с.
6. Сисоева С.О. Основы педагогической творчости учителя: Навчальний посібник. / С.О. Сисоева – К. : ІСДОУ, 1994 – 112 с.